

О. В. Тесленко

Впровадження внутрішньопредметних зв'язків при вивченні фразеологізмів на уроках рідної мови в умовах реалізації нової програми

Навчальну програму з рідної мови розроблено на основі Закону України “Про загальну середню освіту”, Державного стандарту базової і повної середньої освіти. Основною метою навчання мови є формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка вміє вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності. Звичайно, досягти цієї мети лише на одному уроці одному вчителю-предметнику неможливо. Сьогодні у загаль-

ноосвітній системі предмети “рідна мова”, “українська література” набувають особливої актуальності. Саме ці предмети мають стати важливим чинником витворення національної ідеології, без якої неможливо виховати свідомого громадянина України. Ці предмети в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної розвиненості українського народу, національної культури. Саме на цих предметах виробляються у школярів комунікативні компетенції, формується духовний світогляд, загальнолюдські ціннісні

орієнтири. Учні через мову, літературу прилучаються до культурних надбань українського народу. Наші п'ятикласники мають прекрасні підручники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України:

– С.Я.Єрмоленко, В.Т.Сичова “Рідна мова”, – К., Грамота, 2005.

– О.Глазова, Ю.Кузнецов “Рідна мова”, – К., Освіта України, 2005.

– Л.П.Шабельникова “Українська література”, – К., Грамота, 2005.

Реалізувати основні завдання шкільного курсу мови і літератури можливо при вирішенні проблеми внутрішньопредметних (міжпредметних) зв'язків, які сприяють підвищенню ефективності праці вчителя й учня, дозволяють відшукати внутрішні резерви для подальшого вдосконалення навчально – виховного процесу. Керуючись цією настановою, нова програма 12 – річної школи й концепція освіти пропонують послідовно здійснювати внутрішньопредметні й міжпредметні зв'язки у викладанні рідної мови та української літератури. У новій програмі з мови залишено розділ “Міжпредметні зв'язки”, вміщений після викладу основних питань теми, в якому зазначено опорні поняття, найважливіші вміння, що є змістом навчання споріднених предметів, а також виділено внутрішньопредметні зв'язки, якими передбачено формування предметних компетентностей учнів.

Засвоїти мову нації означає оволодіти нею на рівні фразеології. Фразеологія – це слово і вираз, а кожне слово й вираз – це частка буття народу, тому у формуванні духовного світу учнів, вихованні громадянської свідомості, історичної пам'яті, поваги до народних символів, національної ідеї велика роль належить фразеології.

За навчальною програмою на вивчення лексики і фразеології у 5 класі відведено 11 годин, зазначено **внутрішньопредметні зв'язки**: розвиток умінь увиразнювати мовне оформлення висловлювання з допомогою лексики – фразеологічних засобів та **міжпредметні зв'язки**: епітети, порівняння, фразеологізми (література). Отож, проблемою сучасної педагогічної науки є пошуки шляхів і засобів підвищення ефективності викладання фразеології в школі, врахування індивідуальних психологофізіологічних особливостей учнів п'ятих класів, рівень їх мотивації навчання.

Учителю-словеснику необхідно зважено підходити до добору форм навчання для учнів 5 класу. Як на нашу думку, тут має бути доцільне поєднання пасивного навчання (лекції,

читання, пояснення, демонстрація), активного навчання (самостійна робота, проблемні, творчі завдання) та інтерактивного навчання.

Теоретичний матеріал учні можуть опрацьовувати самостійно на уроці, знайомлячись з поняттям “фразеологізм, його значення” (робота з підручником (О. Глазова, § 33, С.Я. Єрмоленко, § 54), цікавий ілюстративний матеріал подано у підручнику О. Глазової до фразеологізмів: “як у такого Сірка позичити очі”, “зарубай собі на носі”, можна учням пропонувати завдання до поданих ФО подати ілюстрацію. З метою впровадження внутрішньопредметних зв'язків у підручнику передбачено завдання: на з'ясування значення фразеологізмів, на добір фразеологізмів із ключовими словами *око, вухо, зуб*, на добір синонімічних фразеологізмів типу: *мати крила*, фразеологізмів-антонімів: *іти попереду – пастися задніх, аж іскри летять – як мокре горить*, визначення членів речення з фразеологізмами. При виконанні завдань такого типу учні залучають свої знання з лексики, синтаксису. З метою формування загальнолюдських цінностей пропонуються завдання п'ятикласникам:

– визначити фразеологізми; яку рису вдачі кожен з них увиразнює? Наприклад,

Ну хто зна, що запорожці були відважні й дужі? Могли втопити й чорта в ложці, а турка – в калюжі!;

– прочитати речення, визначити в кожному фразеологізмі фраземи, що походять із мови трудівників, з усної народної творчості. Наприклад,

Мешкав у Січі, а тоді пішов на свій хліб. Він якийсь наче з іншого тіста, і говорить він якось не так. Це не казочка про курочку рябу, це є правда, хоча й гірка.

Значна увага має приділятися роботі з прислів'ями, приказками, крилатими висловками. І тут на допомогу учителю мають прийти міжпредметні зв'язки з літературою, за допомогою яких від набутих знань, умінь учнів на уроках мови й літератури ми перейдемо до формування загальнопредметної компетентності: використовувати знання для формування власної моральності, уміння керувати собою, здійснювати самоконтроль, брати участь в обговоренні сучасних подій, уміння відшукувати фразеологізми у художніх творах і з'ясовувати їх образне значення. З урахуванням індивідуальних творчих здібностей учнів слід пропонувати завдання підвищеної складності, наприклад, які людські риси увиразнюються порівнянням із названими далі літературними персонажами? Чи читали ви твори, з яких вони походять?

Козак Мамай; Фарбований Лис; Микита Кожум'яка; Кіт у чоботях та ін., написання творів-мініатюр або складання усних висловлювань на теми:

Вовка ноги годують; Сива давнина, або з прислів'ям

Яке коріння, таке й насіння; влітку один день рік годує.

При роботі з прислів'ями, приказками, фразеологізмами на окремих уроках доцільно впроваджувати інтерактивні форми роботи, зокрема роботу в групах, де учні об'єднані як мовознавці, літератори, історики, фольклористи тощо і працюють над добором прислів'їв, приказок на теми:

– любові до Батьківщини

всяка пташина своє гніздо знає; у чужій сторонці навіть не звідти сходить сонце; у своїй хаті і кутки помагають;

– міцної дружби, товариськості, рис, при-
таманних українцям

друга шукай, а знайдеш – тримай; друзі пі-
знаються в біді; приятелів тьма, а друга нема;

– стосунків між людьми

щирий козак ззаду не нападає; згода будеє,
а незгода руйнує; сміливого і куля не бере;

– любові до праці

Не дивись на чоловіка, а на його діло; робо-
тящі руки гори вернуть; зробив діло – гуляй сміло

Групи учнів можуть досліджувати похо-
дження того чи іншого фразеологізму, пра-
цювати зі словниками, готувати повідомлен-
ня тощо.

Така цілеспрямована діяльність учителя
та учнів, без сумніву, дасть плідні наслідки
і забезпечить формування національно свідо-
мої мовної особистості.

Література

1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів „Українська мова. 5–12 класи” / За ред. Г. Шелехової, В. Тихоші. – К., 2005. 2. *Шинкарук Н.* Підручник має стати вікном у світ для кожної української дитини // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2006. – № 7–8. – С. 16. Рідна мо-

ва. Підручник для 5 класу / За ред. С.Я. Єрмоленко, В.Т. Сичова. – К., 2005. Рідна мова. Підручник для 5 класу / За ред. О. Глазової, Ю. Кузнецова. – К., 2005. Українська література. Підручник для 5 класу / За ред. Л. Шабельникової. – К., 2005. Українська література. Підручник для 5 класу / За ред. Р. Мовчан. – К., 2005.

АННОТАЦІЯ

В статье раскрываются основные закономерности учебно-воспитательного процесса в средних учебных заведениях, современные приёмы и средства обучения, новейшие технологии обучения; предлагаются рекомендации преподавания лингвистических дисциплин.

SUMMARY

In the article the basic regularities of educational process in secondary educational establishment which the modern receptions and facilities, the newest technologies of teaching are offered ; recommendations of linguistic disciplines teaching are given.